

میر و هۆزانقان عمادالدین ههکاری ۱۶۳۲-۱۶۳۹ (شروقه یه کا میژووی)

م. نزار ئه یوب گولی
زانکۆیا زاخو / فاکولتیا زانستین مرزهایه تی / پشکا میژوو

- به راهی:

هه رچهند ته شه ماوه یه کی درێژه شه کوله ران بزا قکریه کو دیشچوونا ژیاننا ما میر و هۆزانقانی کورد عمادالدین هه کاری بکه ن به لی ته شه نارمانجه هه تا نوکه نه هاتیه بجهینان و ژیاننا ما میر عمادالدینی وه کی زوریه یا زانا و نقیسه رین کورد هینشتا دنا شه په رده یا نه زانینیدا ما یه، و تشتی ته شه چهنده ژبو شه کوله ران ب زه حمه تتر ئیخستی ته وه کو پیزانین لسه ر میرگه ها هه کاریان ژی ئیکجار کورت و کیم و قه تلازن. ته شه کولینا به رده ستی هه وه ئیکه مین هه وله ژبو ناساندنا میر عمادالدینی و روهنکرنا هنده ک قولاچین تاری ژیاننا ما وی.

- عمادالدین کی یه ؟:

عمادالدین هه کاری میر و هۆزانقانه کی کورده کو پیزانینین مه لسه ر وی ئیکجار کیمن، به لکو هه موو پیزانینین مه ل دور ژیاننا وی ژ چهند ریزه کان نه بوریت. که قنترین ژیده ری به حسنی میر عمادالدینی کریت دیوانا مه لایی جزیری یه، چونکه جزیری هۆزانه کا هه قیشک دگهل وی شه هاندیه و ل دووماهیا هۆزانا خونا قی میر عمادالدینی ئینایه. جزیری دبیزیت:

ژ میر و به گلهر و چیران

غولامی میر (عمادینم)

(۱)

دقی ماوه یی درێژدا
دانوستاندن
گه نگه شه یه کا مه زن
دنا شه را شه کوله رین
ته ده بیاتی کوردیدا ل دور
میر عمادالدینی پهیدا
بوویه، چونکه هنده ک ل

که لا خوشاب ئیک ژ که لهین هه کاریان

روگه ه

ورزیه، بویتهی د دمه شه کولین و
وهرگیرانین مرزهایه تی و زانستی

ژماره ۲ - ۳

پاییزا ۲۰۱۱ - زفستانا ۲۰۱۲

وی باوهری بوون کو میر عمادالدین میره که ژ میره کین جزیرا بوتان، بو نمونه زفنگی و صادق به هائهددین ل وی باوهری نه کو نه ف میره خه لکی جزیرا بوتانه، هر چه نده نهو ب خوه ژی دوویات دکهن کول سهرده می مه لایی جزیری میر شهره فخان کوری میر عه بدال خانی حوکم ل جزیری دکر و بهری هینگی ژی چ که سهک ب نا فنی میر عمادالدین دنا ف شه جهره ناما میرین بوتاندا نینه، لی نهو ل وی باوهری نه کو چیدبیت عمادالدین نا فنی برایه کی میر شهره فخاننی ژینگوتی بیت!! (۲)

لی د پرانیا ده ستنقیسین دیوانا جزیریدا هاتیه کو عمادالدین میره که ژ میرین هه کاریان نهوین حوکم ل با ژیری جوله میرگی دکر (۳). ههروه سا دنا ف شه جهره نامه یا میرین هه کاریاندا نا فنی میره کی ب نا فنی عمادالدین کوری یه حیا بهگ کوری زه که ریا بهگی هاتیه به لی د فنی ژیده ریدا دیار نه بوویه کا نه فنی میری کهنگی حوکم کر به (۴). لی پشتی لینگه ریاننی دهندهک ژیده رین دیروکیدا سهرده می حوکم عمادالدینی دیار دبیت، و بو مه ناشکه را دبیت کو نه فنه هه مان نهو عمادالدینه نهو ل سهرده می جزیری ژیا ی و هوزانا هه فیشک ل گه ل فه هاندی. به لی ل به راهی د فیت سهرده می ژیا نا جزیری بزانی:

تیکم: مه لایی جزیری کهنگی ژیا یه:

ماموستا ته حسین دوسکی ل وی باوهری یه کو مه لایی جزیری دنا فبه را سالین ۱۰۵۰-۹۷۵ مش / ۱۵۶۷-۱۶۴۰ ز ژیا یه، و ژبو ده ستنیشانکرنا نه فان دیروکان وی پشتبه ستن ب شروفه کرنا هندهک هوزانین جزیری و فه قی تهیران کر به ب ریکا حسابا نه بجه دی (۵). به لی هندهک نفیسهر ژ نه فنی دیروکی - نه خاسمه دیروکا ژدایکبونا وی- ب گومانن چونکه نه ف چه نده ب رو هنی و ناشکه رایبی د هوزانین جزیریدا نه هاتیه دیار کرن (۶). لی تشتی گومان تیدا نه هه ی نهو کو مه لایی جزیری و فه قی تهیران و عمادالدین د تیک سهرده مدا ژیا یه و تشتی باشتر نهو کو فه قی تهیران د هندهک هوزانین خوه دا دیروکا فه هاندنا هوزانین خوه دیار کر به، بو نمونه د هوزانه کا هه فیشکدا ل گه ل مه لایی جزیری نه ف دیروکه هاتیه دیار کرن:

دزانن مه دداحی کیمه

د هزار و تیک و سپان

سه نا خواننی (مه لی) مه

د هه موو نهرد و جهان (۷).

تانکو نه ف هوزانه ل سال ۱۰۳۱ مش / ۱۶۲۱ ز فه هاندیه

ههروه سا د هوزانه کا دی دا دبیت:

(میم و حی) حه فتنی فه لهک چوون

ژ هجری دهوران گه لهک چوون

سال (هزار و چل و یهک) چوون

نه ف غه زه ل ثانی دیاره (۸). ۱۰۴۱ مش / ۱۶۳۱ ز.

رووگه ه

وزیه، بویته ی د دمه فه کولین و
ویرکیرانین مرؤفایه تی و زانستی

ژماره ۲ - ۳

پاییزا ۲۰۱۱ - زفستانا ۲۰۱۲

مه‌دره‌سا مه‌یدان Meydan

ژ ئەفا بوری دیار دبیت
کو فهقیی تهران د نیقا
ئیکی ژ سهدی هه‌ده دا
هیشتا زیندی بوو و ئەفه
رامانا هندی یه کو هه‌ردوو
هوزانقانی دی (مه‌لایی
جزیری و میر عمادالدین)
ژی ده‌مان سه‌رده‌مدا ژبایه.

دوهم: میر عمادالدین کهنگی ژبایه:

هه‌تا نوکه د ژیندەریی دیروکیدا ب روھنی و ناشکه‌راییی سه‌رده‌می حوکمی میر عمادالدینی نه‌هاتیه دیارکرن، به‌لی هندەک به‌لگه‌ل به‌رده‌ستن کو دیروکا حوکمی وی دده‌نه خویا کرن، و ل قیری دی هه‌ول ده‌ین ب ریکا شروفه‌کرنا ئەقان به‌لگه‌یان سه‌رده‌می حوکمی میر عمادالدینی دیار بکه‌ین:

ا. هه‌روه‌ک هاتیه دیارکرن میر عمادالدین و فهقیی تهران هه‌قالین مه‌لایی جزیری بوون و فهقیی تهران دناقه‌ه‌را سالین ۱۶۲۱-۱۶۳۱ هیشتا ساخ بوو، هه‌روه‌سا جزیری ژی ده‌مان سه‌رده‌مدا هیشتا زیندی بوو، و ئەفه رامانا وی یه کو عمادالدین ژی ل قی سه‌رده‌می ژبایه. ب. ده‌ستنیسا (مختصر احوال الامراء) ئەوا کاتبی میر ئیبراهیم به‌گی هه‌کاری ل نیقا ئیکی ژ سهدی هه‌ژدی نفیسی هاتیه کو میر عمادالدینی شه‌رەک ل گه‌ل سولتانی عوسمانی مورادی چواری کرپوو (۹)، و یا زانایه کو سولتانی ناخبری دناقه‌ه‌را سالین ۱۶۲۲-۱۶۳۹ دا ژبایه و هاتنا وی بۆ کوردستانی ل سالا ۱۶۳۵ بوو (۱۰).

ج. ده‌ستنیسه‌کا دیروکا هه‌کاریان ژ نفیسینا که‌سه‌کی ب ناخی (ته‌مه‌ر خانی یازچی) دا هاتیه کو میر عمادالدین هه‌چاخنی میری به‌هدینی (یوسف به‌گی) بوو (۱۱) و په‌مانه‌کا ناشتی دناقه‌ه‌را واندا هاتبوو مورکرن، و دژیندەریی دیروکیدا هاتیه کو میری ناخبری دناقه‌ه‌را سالین (۱۶۲۰-۱۶۳۲ ز) حوکم کرپه‌ (۱۲)، محمه‌د ئەمین زه‌کی دبیت کو یوسف به‌گ ل سالا ۱۰۴۱ مش/ ۱۶۳۲ ز ب ده‌ستی والیی دیاربه‌کری مه‌لک ئەحمه‌د پاشای هاته‌گرتن (۱۳). دکتور عماد عبدالسلام ره‌ئوف دبیت ئەو دناقه‌ه‌را سالین ۹۹۴- ۱۰۴۱ مش/ ۱۵۸۶-۱۶۳۲ ز ژبایه (۱۴).

د. د شه‌ره‌فناما شه‌ره‌فخان به‌دلیسیدا هاتیه کول سالا ۱۵۹۶ ز زه‌که‌ریا خان به‌گ میری هه‌کاریان بوو، و کورپی وی ئیبراهیم خان جیگری وی بوو (۱۵). زه‌که‌ریا خان بابی یه‌حیا به‌گی یه و یه‌حیا به‌گ ژی بابی میر عمادالدینی یه. یه‌حیا به‌گ دژی بابی خوه‌رابوو و ئەو ژ حوکمی لادا (۱۶)، لی ل سالا ۱۶۱۷ یه‌حیا به‌گ د شه‌ره‌کیدا دگه‌ل پاشایی وانئ (محمه‌د پاشا) هاته‌گوشتن (۱۷). بابەتی شه‌ری دناقه‌ه‌را یه‌حیا به‌گ و پاشایی وانئ د په‌رتووکا (مختصر احوال

الامراء) دا ژى هاتيه به حسكرن بهلى نه ناڅى پاشاى و نه ديروكا روودانا شهري ديار نه كړيه. پاشى زهكهر يا خانى حوكمى خوه قه گه راند و بو ماوى چهند سالان حوكم كړه تا مري، پاشى كورنى وى شهرفخان بهگ ل سهرته ختى حوكمى روونشت و چهند سالان حوكم كړ، بهلى نه ق ميره ل سهردهستى مير عمادالدينى هوزانقان هاته لادان (۱۸) - ههروهك دى ب دريژى هينته به حسكرن. ژ نه قبا بوري و ب ديقچوونا زنجيرا روودانان ديار دبیت كو مير عمادالدين د سالين سيهان ژ سهدى هه قدى حوكم ل ميرگه ها هه كاربان كړيه.

د ماموستا مه زهر دوودهرى د پيشگوتنا خوه بو په رتووكا (مختصر احوال الامراء) دا دبیتت كو مير عمادالدينى دناڅه را سالين ۱۶۳۲-۱۶۳۹ دا حوكم كړيه و چندينيت بوچوونا وى ژ هه ميان دروستر بيت چونكه ناڅبرى پشت ب دهستنيسه كى لسهر ديروكا هه كاربان بهستيه كوپشتى مرنا مير عمادالدينى ب ماوهيه كى كيم هاتيه نقيسين (۱۹) (د بهر په رين بهيت دا دى ب دريژى لسهر ناڅين).

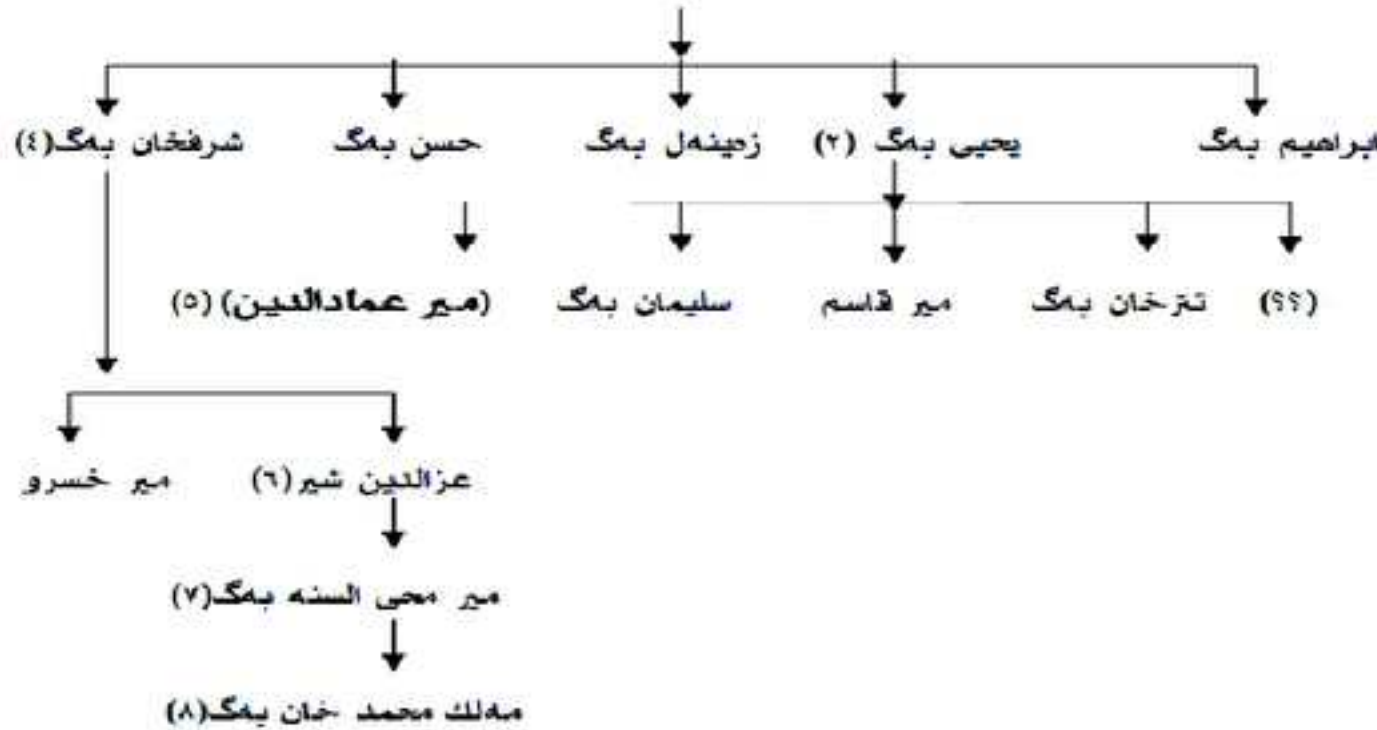
و د دانه يه كا دهستنيس ژ ديوانا مه لايى جزيرى دا نه وا ژلايى (ته ها نه بويه كړ مه لا عه لى نه رواسى) ل سال ۱۳۵۵ مش ل بهر دانه يه كا كه فن هاتيه نقيسين هاتيه: عمادالدين العباسى الحكارى... قتل عمادالدين عام ۱۰۴۹ (۲۰) نانكو عمادالدين ل سال ۱۰۴۹ مش / ۱۶۳۹ ز هاتيه كوشتن.

ژ سهرجه مى به لگه يين بوري ديار دبیت كو مير عمادالدين هه كارى دناڅه را سالين ۱۶۳۰-۱۶۴۰ دا حوكم كړيه، و ب ديتنا مه بوچوونا مه زهر دوودهرى پتر نزيكى راستيى يه چونكه ژلايه كى قه وى پشتبه ستن لسهر ژيدهره كى بهيز كړيه و ژلايه كى ديقه ژيدهر و روودان پشته قانيا بوچوونا وى دكهن. ههروه سا ديار دبیت كو عمادالدين دناڅه را ۳۰-۴۰ سالان ژيايه چونكه بابى وى ل سال ۱۶۱۷ هاتبوو كوشتن و نه و هينگى - ههروهك دى هينته ديار كرن هينستا بچووك بوو.

ژياناما عمادالدينى هه كارى:

عمادالدين كورنى يه حيا بهگ كورنى زهكهر يا خان بهگى يه نه وى ل سال ۱۵۹۶ ز حوكم ل جوله ميرگى دكر، دناڅ شه جهره ناما ميرين هه كارباندا مير عمادالدين كه سى سينيى يه كو نه ق ناڅه لسهر بيت، نانكو دوو ميرين دى بهرى وى ب ناڅى عمادالدين دناڅ زنجيرا ميرين

زهكهر يا خان بهگ (۱) (۲)

رووگه ه

وزريه، بوپتهى د دمه هه كولين و
 وروكيرانين مروفايهتى و زانستى
 ژماره ۲ - ۳
 پاييزا ۲۰۱۱ - زفستانا ۲۰۱۲

هه کاربانا هه نه. عمادالدینی چوار مام ب ناڤین ئیبراهیم بهگ، زهینهل بهگ، حه سدن بهگ و شهرفخان بهگ هه بوون، ههروهسا چوار برا هه بوون کوئه م ناڤی سی ژوان دزانین: ته ته رخان بهگ، میر قاسم و سلیمان بهگ (۲۱). بوزانین ناڤی میر عمادالدینی و بابی وی یه حیا بهگی د زنجیرا میرین هه کاربان نه واد دهستنقیسا (الشجره الزبویه) دا تومارگری نه هاتیه (۲۲)، و -هه تا نوکه- پهرتووکا (مختصر احوال الامراء) ژیده ری ئیکانه یه بوزانینا ژیان و سه ریپهاتیا میر عمادالدینی.

- هه څرکی دناڤهرا میر عمادالدین و مالباتا میرین هه کاریدا:

هه څرکی و دووبه څرکی دناڤهرا میر عمادالدین و مامین وی دا بهرپه ره کی گرنګ ژ ژیان عمادالدینی پیکدئینن، و بوزانینا نه گهرین څی هه څرکی دڅیت نه م چهند سالان پاشقه بچین: ههروهک هاتیه دیارکرن زه کهریا خان ل سال ۱۵۹۶ میری هه کاربان بوو، و کوری وی میر ئیبراهیم وهک جیگری وی حوکم ل (ته لباقی) دکر، ههروهسا یه حیا بهگی حوکم ل ده څهرین وهستان و شاتاخ و موکس و هیزانن دکر. بهلی پستی ماوه یه کی یه حیا بهگی ب "خاپاندنا هندهک موفسدان" و ب هاندانا برایی خوه زهینهل بهگی یاخیبوون دژی بابی خوه راگه هاند و نه و نه چار کر ده ست ژ حوکمی به ردهت و بره څیت. نه څی چهندی که رب و نه څیان ئیخسته دناڤهرا یه حیا بهگ و باب و براین وی دا.

ل سال ۱۶۱۷ پاشایی وانن (محمهد پاشا) داخواز ژ میر یه حیا بهگی کر بهیته وانن، ناڅبری که رب ژ میری هه کاربان څه دبوو و دڅیا وی بکوژیت، ل باژیری وانن شه رهک دناڤهرا ههردوواندا روودا و د نه جامدا ههردوو ب گرانی بریندار بوون پاشی ههردوو ژ بهر سهختیا برینن خوه مرن. بقی تاوایی زه کهریا خانی جاره کا دی حوکمی خوه څه گه راند.

پستی مرنا یه حیا بهگی زاروکین وی مانه بی سه میان و تووشی ره وشه کا نه خوش بوون، چونکه "باپیر و مامین وان خوه لی نه کر نه خودان" و نه و تولا نه شیان ژ یه حیا بهگی څه که ن ژ کورین وی څه کرن، بتنی مامی وان میر شهرفخانی - نه وی پستی زه کهریا خانی بوویه میر- دلوقانی ب وان زاروکان بر و عمادالدین کوژ هه میان مه زنتر بوو کره میری که لا (چهریق) (۲۳) ل باکوری روژ ئاڅا کوردستانا ئیرانی (۲۴).

بی گومان نه څی رهفتاری کارتیکرنا خوه لسهر دهرونی عمادالدینی هه بوو و ل دهلیقه یه کی دگهریا داکو تولا خوه ژ مامین خوه څه که ت. و پستی ماوه یه کی نه څ دهلیقه یه پهیدا بوو و ل سال ۱۶۳۲ یاخیبوون دژی میر شهرفخانی راگه هاند و "دهستی تالانکرنی بو ویلایه تا هه کاری درنژ کر و ل ته لباقی جهه کی ئاڅه دان نه هیلا"، پاشی ل گه ل پاشایی وانن (ردزوان پاشا) ریکه فت و هیزه کا هه څپشک دروستکر و شاتاخ داگیر کر و مامی خوه زهینهل بهگ نه چار کر کو بره څیت. پاشی ده می "هه تا څ د بورجا (دهلو) دا" (تانکو کانوونا دووی- شویات ۱۶۳۲ یان ۱۶۳۳ ز) که لها میری ل جوله میرگی دوریچدا و پستی هه فتیه کی داگیر کر و " که له څی پیروزی میری د خوینی که څزاند" (۲۵).

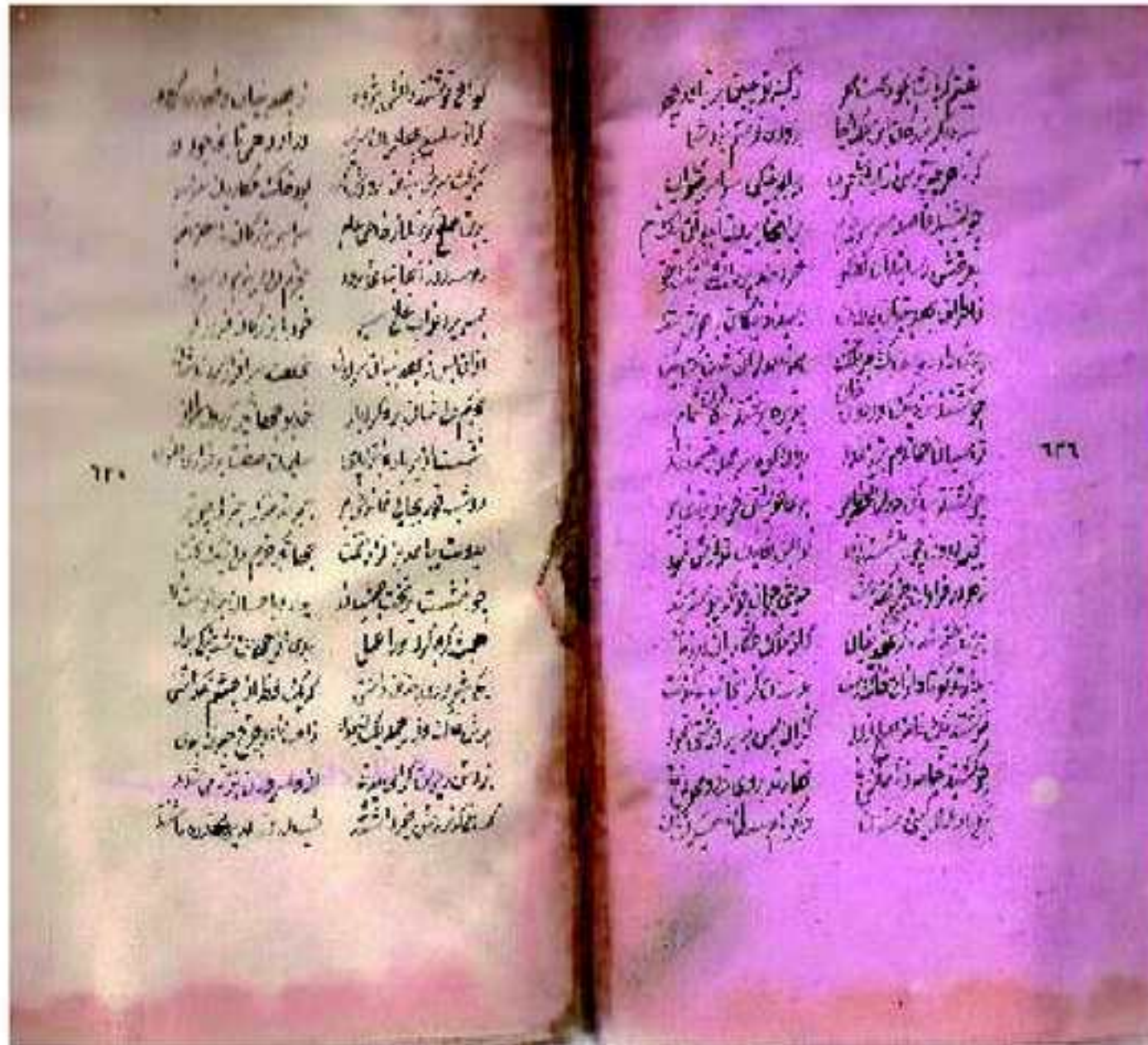
پروژه و مؤلفان

روگه ه

ورزیه، بویته ی د دمه هه کولین و ودرکیرانین مرؤقایه تی و زانستی

ژماره ۲ - ۳

پاییزا ۲۰۱۱ - زفستانا ۲۰۱۲

به‌رپه‌ره‌ک ژفه‌هینوکا دیروکا هه‌کاربان ژنقیسینا ته‌مه‌رخانی یازچی
ناقنی میر یوسف به‌گنی به‌هدینی د‌دی‌را حه‌فتی دا دیاره

پاشی میر عمادالدینی ده‌ست ب ژناقبرنا مامین خوه کر، حه‌سه‌ن به‌گ به‌ره‌ژ بایه‌زیدی ره‌قی
- پاشایی بایه‌زیدی ل وی ده‌می میر شاه محه‌مه‌د کوری نه‌بدال به‌گی بوو (۲۶)، زهینه‌ل به‌گ
ل گه‌ل خیزان و زاروکین خوه به‌ره‌ژ ده‌قه‌ره‌کا دیاره‌کری ره‌قی، نیبراهیم به‌گ د زیندانی دا
مر، به‌لی عمادالدینی دلوقانی ب زاروکین میر شه‌ره‌فخانی بر و نه‌ول جوله‌میرگی تاکنجی
کرن (۲۷).

هه‌ره‌ک‌سی هوزانین میر عمادالدینی بخونیت دی هه‌ست که‌ت کو نه‌ژ میره که‌سه‌کی دلنه‌رم
و خودانی هه‌سته‌کی نازک بوو، به‌لی به‌روفاژی قی چه‌ندی خودانی په‌رتوکا (مختصر احوال
الامراء) بقی ره‌نگی به‌حسی عمادالدینی دکه‌ت: "... وی ده‌ستی خوه دانا سه‌ر ته‌ختی
[جوله‌میرگی] و موکم گرت، و خه‌لک ب هیزا شویری ده‌سته‌لاتداری خوه چه‌ماند، د زانین
و دادی و حوکم و سیاسه‌تیدا نه‌و گه‌هشتبوو که‌مالی، ژبه‌ر ترسا سیاسه‌تا وی میرین ره‌خ و
دوران بنده‌ستی وی بیوون، وی باوه‌ری ب که‌سه‌کی دی ژبلی خوه نه‌بوو... مه‌به‌ستا وی نه‌و
بوو کو هه‌موو جهان ب هیزا شویری تیژ بنده‌ست بکه‌ت..." (۲۸).

رووگه‌ه

وزیه، بوپته‌ی د ده‌ته فه‌کۆلین و
وهرکیرانین مرۆفاهی‌تی و زانستی
ژماره 2 - 3
پاییزا ۲۰۱۱ - زه‌ستانا ۲۰۱۲

وینیه کی که قنی که لا چاریک (چهریق) نهوا میر عمادالدینی حوکم لیدکر

- پدیوهندیین میر عمادالدینی ل گهل دهوله تا عوسمانی:

میر عمادالدین ههچه رخ بوو دگهل ئیک ژ بهیزترین سولتانین عوسمانی نهوژی سولتان مورادی چواری (۱۶۲۲-۱۶۳۹) بوو، ل سهر دهمی نهقی سولتانی هندهک شهرین مهزن و خویناوی دژی دهوله تا صهفهوی ل ئیرانی هاتنه روودان.

ل فی سهردهمی دهوله تا صهفهوی ل ژیر دهسته لاتا ئیک ژ شاهین لاواز و بکیر نههاتی ب ناقی شاه صهفی (۱۶۲۹-۱۶۴۲) بوو. لهورا دهوله تا عوسمانی نهقی چهنده ب دهلیقه زانی و چهندین هیرش ئینانه سهر ئیرانی (۲۹)، و سولتانی مورادی ب خوه سهروکاتیا دوو هیرشان کر دژی ئیرانی: یا ئیکی ل سالا ۱۶۳۵ ب ریکا کوردستانا باکور بهره ژ نازه ربیجانی چوو و شیا باژیری تهبریز داگیر بکهت، و یا دووی ل سالا ۱۶۳۸ بهره ژ بهغداد و شیا فی شاری بستینیت (۳۰)، و دقان شهراندا تایبهت شهری سالا ۱۶۳۵ میرگه هین کوردی پشکداریهکا مهزن کر (۳۱).

پهرتووکا (مختصر احوال الامراء) بقی رهنگی بهحسنی ههلویستی میر عمادالدینی ژ ههوا سولتان مورادی دکهت: دهمی لهشکه ری سولتانی بهره ژ سهلماس دچوو د ریکا خوه داگه هشته باژیکی نهلباقی و ل فیری سولتانی نامه یهک بو میر عمادالدینی هنارت و فرمان لیکر کو پشکداریی د هیرشا وی دا دژی ئیرانی بکهت. بهلی میری " ژبه ر دفن بلندیا خوه سستی و تهنبهلی د ریزگرنا وی دا کر"، و پشتی راوه رگرتن و راویژل گهل برایی خوه ته ته رخانی و هکیلی خوه جه مال الدینی کورپی شه هله وهندی کری وان شیرهت ل میری کر کو نه چیهته ده ژ سولتانی، ژلایی خوه فه میر عمادالدینی بهرسقا نامه یا سولتانی دا و تیدا سقکی ب وی کرن و گوتنن کریت و زفر نقیسین، دهمی نهقی نامه یه گه هشتیه سولتانی وی نفرین ل میری کرن و لهشکه رهک ناماده کر دا کوراده یه کی بو وی دابنیت (۳۲).

ژ نهقا سهری دیار دبیت کو نه گهری تیکچوونا پدیوهندیان دناقههرا میر عمادالدین و سولتان

مورادی ئەو بوو کو میری هه کاریان نه قیا پشکداریی د له شکهری وی دا دژی ئیرانی بکهت. بهلی چیدبیت هندهک ته گهرین دی ژی ل پشت قی چهندی هه بن چونکه د ژیده رین میژوویی دا به حسنی هه بوونا په یوه ندیان دناقههرا میرگه ها هه کاری و دهوله تا صهفه وی هاتیه کرن، ئەو ژی ده می ل سال ۱۰۴۳ مش / ۱۶۳۳ ز له شکهری صهفه وی باژییری وانی دوور پیچدای. د پهرتووکا (ذیل تاریخ عالم آرای عباسی) دا هاتیه کول قی سالی (ئانکو ۱۶۳۳) هندهک میرزاده یین هه کاریان ل باژییری قه زوین چوونه ده ق شاه صهفی و پلانه کا ئاسان ژبو دا گیر کرنا باژییری وانی پیشکیشی وی کرن (۳۳)، و چونکه ل قی ده می میر عماد الدینی حوکم ل هه کاریان دکر له ورا چیدبیت کو ئەه قه سه ژلایی و یقه بو ده ق شاهی هاتینه هنارتن.

هه رچه وایت ل سال ۱۶۳۵ ل ده قهرا (پیزانی) شه ری دناقههرا میر عماد الدین و له شکهری عوسمانیدا روودا و ب شکه ستنا هه کاریان ب دووماهی هات، د پهرتووکا (مختصر احوال الامراء) دا هاتیه کو عماد الدین پشتی شه ری به ره ق باژییری (حله ب) ره قی به لی ل ویری هاته گرتن و بو ستانبولی هاته ره وانه کرن و ل ویری حهفت سالان د زیندانا (بابا جه عفه ر) دا بوراند و ل سال هه شتی هاته به ردان و میرگه ها وی بو هاته زفراندن، به لی د ریکا قه گه رینیدا ل باژییری (ئه ده نه) ب نه خوه شیا تاعوونی مر (۳۴). ئەگه ر بقی رهنگی بیت هینگی مرنا میر عماد الدینی دکه قیته سال ۱۶۴۳ ز.

لی د ئیک ژده ستخه تین دیوانا مه لایی جزیریدا هاتیه کو عماد الدین ل سال ۱۰۴۹ مش / ۱۶۳۹ ز ل سه ر دهستی سه درولنه عزه می عوسمانی ل ستانبولی هاتیه کوشتن (۳۵)، و ل وی ده می سه درولنه عزه می عوسمانی مسته فا پاشا قه بودان (۱۶۴۴-۱۶۳۹) بوو ئەوی دهسته کی پیلایی دژی یاخیبووی و به رهنگارین دهسته لاتا عوسمانی بکار دئینا (۳۶). و ههروهک مه ل به راهیی ئاماژه پیدای پتیریا به لگه و ژیده ران بو هندی دچن کو میر عماد الدین ل سال ۱۶۳۹ ز مریه، له ورا ئەم دشین چیروکی بقی رهنگی لیکبده یین: ل سال ۱۶۳۵ شه ری دناقههرا میر عماد الدین و له شکهری عوسمانیدا روودا، عماد الدین شکه ست و به ره ق حله بی ره قی و ل ویری هاته دهسته سه ر کرن و بو ستانبولی هاته شانندن و د زیندانییدا ما هه تا سال ۱۶۳۹ و ل قی سالی ب فه رمانا سه درولنه عزه م مسته فا پاشا قه بودانی هاته کوشتن.

پشتی مرنا میر عماد الدینی حوکمی میرگه هی - ب میراتگری- بو کوری میر شه ره فخانگی ب نا قی عزالدین شیر هاته قه گوه استن (۳۷)، و ئەولیا چه له بی ده می ل سال ۱۶۵۵ سه ره دانا کوردستانی کری به حسنی وی کریه وهک میره کی خودان شیان د میرگه هه کا به ییز دا (۳۸).

میر عماد الدینی هوزانغان و ره وشه نبیر:

أ - هوزانا هه قپشک ل گه ل جزیری:

میر عماد الدین هوزانغانه کی شاره زا و دهسته ه ل وهک ئیک ژ هه له به ستغانین پیشه نگ و ریزا ئیککی دنا قه ده بیاتا کوردیدا دهیته نیاسین. عماد الدین هه قالی مه لایی جزیری یه و ناستی هوزانا وی ئیکجار به رزه.

لی مخابن ژ سه رجه می به ره مه می وی بتنی هوزانهک ل به ردهسته ئەوژی به ریکانه یه کا

رووگه ه

وزیه، بوپته ی د ده ته فه کولین و وهرگنرانین مرؤفایه تی و زانستی

ژماره ۲ - ۳

پاییزا ۲۰۱۱ - زقستانا ۲۰۱۲

هۆزانی یه یان دروستر بیژین دانوستاندنه کا هۆزانکی یه (مساجله شعریه) کو دناقبه را وی و مه لایی جزیریدا هاتییه نه جامدان، و دقعی جورئی هوزانیدا ههلبه ستغان هوزانان دهاقینه بهر ئیکودوو. نه ژ بهریکانه یه ژ ۳۸ سی مالکیان پینکدهییت کو ۱۹ ژ یی جزیری نه و ۱۹ ژ یی میر عمادالدینی نه (۳۹).

میر عمادالدین بهریکانا هۆزانی بقی سی مالکیی دهستپیدکته:

سه لاما صانعی قادر   مه لا دا پی موعه تته ربی
موفه پرده بی ل وی خاتر   په یاپه ی لی موکه ره ربی
ژ جاما خاتری عاتر   مه ژ ی تاینه نه نوهر بی

هه وره سا هه ردوو لا بهریکانا خوه ب فان سی مالکییان بدای دهین:

مه لا: د به حرا قولزما میران   ب غه واسی گوهر چینم
د به حسی شهرح و تهفسیران   توده ریایان وه نایینم
ژ میر و به گلهر و چیران   خولامی میر (عمادینم)

میر: ژ زولفا له فزو مه عنایی   مه کیشا شانه شمشاده
ژقی نینشاء و نیملایی   مه له وحی دل نوما ساده
ژ حوسنی ره ونه قه ک دایی   کو (شیخ نه حمه د) مه نوستاده.

هه رچه نده نه ژ هۆزانه بتنی ژ به ره مه می میر عمادالدینی ل به رده سته به لی ژقی دهیته زانین کو ناقبری هوزانقانه کی دهسته ل و ره هوان بوو هه رو هسا د زانین وی سه رده میدا شاره زاییه کا باش هه بوو و هه ردوو زمانین فارسی و عه ره بی ب باشی دزانین. هه رو هسا عمادالدین د مالکا دوو ماهیی ژ هوزانا خودا دبیت کو بو وی جهی شانازیی یه شیخ نه حمه دی جزیری ماموستایی وی بیت و نه فی چهندی هندک فه کوله ر پالداینه کو هزر بکه ن عمادالدینی خواندنا خوه ل به رده سته مه لایی جزیری و هرگرتیه (۴۰).

ب. فه هینوکا دیروکا هه کاریان:

ئیک ژ گرنترین و مه زنتین ژنده رین دیروکا میرگه ها هه کاریان ل سه رده می میر عمادالدینی فه هینوکا شیعری یه نه و ژ لایی که سه کی ب ناقی (ته مه ر خانی یازچی) هاتییه نقیسین. نه ژ په رتووکه دیروکا هه کاریان هه ر ژ سه رده می میر زه که ریا خان به گی هاتا ده می میر عمادالدین کوری یه حیا به گی بخوچه دگریت، په رتوک ب زماننی فارسی یه و ژ ۶۳۱ به رپه ران پینکدهییت و هه ر به رپه ره کی ۱۷ دیرین هۆزانی تیدانه، ئانکو په رتووک ب گشتی ژ نزیککی

میر و هوزانقان

روگه ه

ورزیه، بویته ی د دته فه کولین و ودرکیرانین مرؤقایه تی و زانستی

ژماره ۲ - ۳

پاییزا ۲۰۱۱ - زفستانا ۲۰۱۲

۱۰۷۲۷ دیرین هوزانی پیکدهیت (۴۱).

من ب خوه ئەڤ پەرتووکه نه دیتییه و بتنی چەند بەرپەرەک ژوی ل دەڤمن هەنە و دانەیا ئیکانەیا
ڤەرتووکی ل دەڤ مامووستا مەزھەر دوودەری ل کوردستانا باکوور پاراستییه و هەتا نوکە ل
چ جھان چاپ نەبوویە، و ئەو دبیژیت تەمەرخانی یازچی کاتبی میر عمادالدین کورپی یەحیا
بەگی یە (۴۲).

هەرۆسا مامووستا تەحسین دوسکی ژێ -کو پتر ژمە ناگە ژڤنی پەرتووکی هەیه- دبیژیت
کو تەمەرخان کاتبی میر عمادالدینی یە و ئەوی پەرتووکا خوه ل سال ۱۱۰۷ مش / ۱۶۹۵ ز
نقیسیه و دەستپیکا ڤه هینوکا خوه دا ئاشکەرا دکەت کو دەمی وی ئەڤ ڤه هینوکە دانای ژبی
وی ۴۵ سال بوون، ئانکو ژدایکبوونا وی دی ل دورین سال ۱۰۵۲ مش / ۱۶۴۲ ز بیت (۴۳).
بەلی هەرۆک مەل دەستپیکا ڤه کولینا خوه دا دیارکری میر عمادالدین ل سال ۱۶۳۹ مریو،
ئانکو دەمی میر عمادالدین مری هینشتا تەمەرخان ژدایک نەبوو، لەورا ئەم ل وی باوهری
نە کو ئەڤه کەسه نە کاتبی میر عمادالدینی یە، بەلکو چیدبیت ئەڤ کەسه کاتبی میر عزالدین
شیری هەکاری یان نەڤیی وی میر محەمەد بەگی بیت چونکە دڤی ماویدا (ئانکو ۱۶۴۲-
۱۶۹۵ ز) ئەڤان هەردوو میران حوکم ل هەکاریان کره (۴۴).

پەراویز

- (۱) دیوانا مەلایی جزیری، ڤه وژارتن: تەحسین ئیبراهیم دوسکی، سپیریز، (دهوک: ۲۰۰۵)، ل ۳۷۶.
- (۲) صادق بهاء الدین نامیدی، هوزانغانیت کورد، کۆری زانیاری کورد، (بەغدا: ۱۹۸۰)، ل ۷۱-۷۲؛
احمد بن الملا محمد الزفنگی، العقد الجوهري فی شرح دیوان الشیخ الجزری، ج ۲، مگبعه الرافدین،
(قامشلو: ۱۹۵۹)، ص ۸۹۵. هەرۆسا بنیره: عبدالقیب یوسف، دیوانا کرمانجی، چاپخانهی
الاداب، (نەجەف: ۱۹۷۱)، ل ۴۲.
- (۳) حمدی عبدالمجید السلفی، تحسین ابراهیم الدوسکی، معجم الشعراء الکرد، سپیریز،
(دهوک: ۲۰۰۸)، ص ۷۶.
- (۴) بنیره شهجەرەنامەیا هەکاریان د: میرزا محەمەدی یازچی، مختصر احوال الامراء، تویراندن
و وەرگیران: نزار ئەییوب گولی، پینداچوون: تەحسین ئیبراهیم دوسکی، سەنتەری ڤه کولینین
کوردی، (دهوک: ۲۰۱۰)، ل ۱۷۰.
- (۵) دیوانا مەلایی جزیری، ل ۲۰.
- (۶) شەعبان چالی، شینوازی شیعی جزیری، سپیریز، (دهوک: ۲۰۰۸)، ل ۵۴.
- (۷) سەعید دیرەشی، دیوانا فەقیی تەیران، سپیریز، (دهوک: ۲۰۰۵)، ل ۱۷.
- (۸) هەمان ژیدەر، هەمان بەرپەر.
- (۹) میرزا محەمەد یازچی، ژیدەری بەری، ل ۷۸.
- (۱۰) عبدالرضا هوشنگ مەدوی، تاریخ روابط خارجی ایران...، امیر کبیر، (تهران: ۱۳۸۳.ش)،
ص ۱۰۴.
- (۱۱) بەرپەری ژماره ۶۲۶. د بەرپەرین بهین دا دی ب بەرپەرەیا بەحسی ڤی دەستنیسی هیته کرن.

رووگه

وزییه، بویتە د دەته ڤه کۆلین و
وهرگیرانین مرفقایەتی و زانستی
ژماره ۲ - ۳
پاییزا ۲۰۱۱ - زڤستانا ۲۰۱۲

بتنی دوو بهرپه ژ فنی دهستتقیسی ل دهف مه هه نه و نه ف پیزانینه تیدا هاتیه. و مه نهو بهرپه ل گهل فنی فه کولینی به لافکریه.

- (۱۲) انور مایی، الاکرد فی بهدینان، ط ۲، مطبعة خبات، (دهوک: ۱۹۹۹)، ص ۱۲۹.
- (۱۳) خلاصة تاریخ الکرد و کردستان، ترجمة: محمد علي عوني، (بغداد: ۱۹۶۱)، ص ۱۶۷.
- (۱۴) دراسات وثائقية في تاريخ الکرد الحديث و حضارتهم، وزارة الثقافة، (اربيل: ۲۰۰۸)، ص ۱۶۷.
- (۱۵) شرفنامه، ترجمة: محمد جميل الروزياني، موکرياني، (اربيل: ۲۰۰۱)، ص ۲۵۲.
- (۱۶) ميرزا محهمه د يازچی، ژندهری بهری، ل ۷۵.
- (۱۷) محمد امين زکی، المصدر السابق، ص ۱۹۶.
- (۱۸) ميرزا محهمه د يازچی، ژندهری بهری، ل ۷۷-۷۴.
- (۱۹) هه مان ژندهر، ل ۱۱. ههروهسا بنیره:

Maşallah Dekak, Li ser Mîrîtiya Hekariyan destxetek hate ditin.
www.AKnews.com

- (۲۰) فه گوهاستی ژ: صادق بهاء الدين نامیدی، ژندهری بهری، ل ۶۹.
- (۲۳) كه لا چهريق: كه لهه كا مه زن و ناسییه ل باكوورنی روژئاقا هه رنیا نازه ربايجان، ديروكنقیس دبیزن كول نزیکي نه فنی كه لهی باژیرهك هه بوو كو بو سه رده منی ساسانی فه دگه ریت و بناقی (شه هه رهك) دهاته نیاسین، پاشی ناقی وی بو چه رهك و ل دوو ماهیینی بناقی چه هریق هاته نیاسین، د چه رخی نویدا چه ریق وهك پایته ختی شوره شا سمکویی شکاک بوو، و نه فه كه لهه هه ر ژ میژدا جهی تاکنجیبوونا باب و باپییرین سمکوی بوو. و خه لکی ده فیری دبیزنی (چارنک) و ته نها د ژندهرین فارسیدا بناقی چه ریق هاتیه نیاسین. بنیره: سمکویی شکاک و شوره شا وی د به لگه نامه یین ئیرانیدا، تاماده کرن: فاخر حسن گولی، وه رگیران، نزار ایوب گولی، نه کادیمیا کوردی، (هه ولیر: ۲۰۱۰)، ب ۴۸.
- (۲۴) ميرزا محهمه د يازچی، ژندهری بهری، ل ۷۷.
- (۲۵) هه مان ژندهر، ل ۷۷.
- (۲۶) الامیر صالح بک بن خان بذاق الشیروانی، تاریخ الانساب، تحقیق و تعلیق، تحسین ابراهیم الدوسکی، سبیریز، (دهوک: ۲۰۰۵)، ص ۱۱.
- (۲۷) ميرزا محهمه د يازچی، ژندهری بهری، ل ۷۷.
- (۲۸) هه مان ژندهر، ل ۷۸-۷۷.
- (۲۹) عبدالرضا هوشنک مه دوی، ژندهری بهری، ل ۱۰۴-۱۰۵.
- (۳۰) ابراهیم حلیم، تاریخ الدولة العثمانية العلية، (بیروت: ۱۹۸۸)، ص ۱۳۲-۱۳۳.
- (۳۱) رحلة اولیا جلیبی فی کوردستان ۱۰۶۵-۱۰۶۵م، ترجمة: رشید فندي، مطبعة خاني، (دهوک: ۲۰۰۸)، ص ۱۶۴.
- (۳۲) ميرزا محهمه د يازچی، ژندهری بهری، ل ۷۹.
- (۳۳) اسکندر بک ترکمان و محمد بن یوسف مورخ، ذیل تاریخ عالم آرای عباسی، بتصحیح: سهیلی خوانساری، (تهران: ۱۳۱۷ه.ش)، ص ۱۳۴.

- (۳۴) میرزا محمدهد یازچی، ژیدهرنی بهرنی، ل ۷۹-۸۰.
- (۳۵) بنیره: صادق بهاءالدين نامیدی، ژیدهرنی بهرنی، ل ۱۲۶.
- (۳۶) ابراهیم حلیم، المصدر السابق، ص ۱۳۳ و ۱۳۶-۱۳۷.
- (۳۷) میرزا محمدهد یازچی، ژیدهرنی بهرنی، ل ۸۰.
- (۳۸) اولیا جلبی، المصدر السابق، ص ۲۳۳-۲۳۵.
- (۳۹) بنیره: الزفنگی، المصدر السابق، ص ۸۹۵-۹۱۳.
- (۴۰) صادق بهاءالدين نامیدی، ژیدهرنی بهرنی، ل ۷۲؛ حمدي عبدالمجيد السلفی و تحسین ابراهیم الدوسکی، المصدر السابق، ص ۷۶.
- (۴۱) بنیره پیشگوتنا ماموستا ته حسین دوسکی بو پهرتوکا مختصر احوال الامراء، ل ۸۷.
- (۴۲) بنیره دیدارا وی بو ناژانسا AKnews د مالپهرا www.AKnews.com.
- (۴۳) میرزا محمدهد یازچی، ژیدهرنی بهرنی، پیشگوتنا ماموستا ته حسین دوسکی، ل ۸.
- (۴۴) هه مان ژیدهر، ل ۸۰-۸۱. تهولیا چهله بی ل سال ۱۶۵۵ ز دینیزیت کو میری هه کاریان عزالدین شیر به گه. بنیره: رحله اولیا جلبی...، ص ۲۳۵.

رووگه

وززیه، بوپتهی د دمه هه کولین و
وهرکیرانین مرؤفایهتی و زانستی

ژماره ۲ - ۳

پاییزا ۲۰۱۱ - زفستانا ۲۰۱۲